
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ В СФЕРІ ФІНАНСІВ

УДК 339.54:336.24

Андрій Дмитрович ВОЙЦЕЩУК

кандидат економічних наук, доцент,
директор Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС

Анастасія Андріївна ВІРКОВСЬКА

кандидат економічних наук,
викладач,
Тернопільський національний економічний університет

МИТНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН

Войцещук, А. Д. Митні аспекти захисту національних економічних інтересів країн [Текст] / Андрій Дмитрович Войцещук, Анастасія Андріївна Вірковська // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 1. – С. 106-113. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Глобальні економічні трансформації змінили не лише структуру міжнародних економічних відносин, але й модернізували формат міжнародного торговельного співробітництва країн, яке набуло якісно нових ознак, створивши чергові виклики для національних економік, водночас – розширило діапазон реалізації потреб та інтересів країн. Під впливом глобальних чинників суттєво змінилися умови міжнародної торгівлі, рівень лібералізації та безпеки. Уніфікація правил міжнародної торгівлі та гармонізація процедур її регулювання актуалізують значущість митної політики в забезпеченні реалізації національних економічних інтересів. Предметом дослідження є заходи митної політики, спрямовані на їх захист в умовах глобалізації та лібералізації міжнародної торгівлі.

Мета. Метою статті є обґрунтування необхідності захисту національних економічних інтересів країн в умовах глобалізації та з'ясування ролі митної політики у їх забезпеченні.

Методи (методологія). У процесі дослідження застосовано системний та логічний підходи, використано наступні методи: метод наукової абстракції – для характеристики сутнісного змісту національних інтересів; методи порівняльного аналізу, синтезу й узагальнення – в процесі оцінки основних тенденцій розвитку світової торгівлі та напрямів реалізації митної політики для забезпечення національних економічних інтересів; абстрактно-логічний метод – для формулювання висновків.

Результати. У результаті проведеного дослідження узагальнено роль національного інтересу для країн в умовах глобалізації; розкрито основні тенденції розвитку світової торгівлі; обґрунтовано важливість заходів митної політики у забезпеченні безпеки міжнародної торгівлі; з'ясовано актуальні митні аспекти дотримання національних економічних інтересів України.

Ключові слова: глобалізація; лібералізація торгівлі; логістика; митна політика; національні економічні інтереси.

Andriy Dmytrovych VOYTSESHCHUK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Director of Department of Specialized Training and Dog Training Provision,
State Fiscal Service

Anastasiya Andriyivna VIRKOV'S'KA

PhD in Economics,
Lecturer,
Ternopil National Economic University

CUSTOMS ASPECTS OF THE DEFENSE OF NATIONAL ECONOMIC INTERESTS OF THE COUNTRIES

Abstract

Introduction. *Global economic transformations have not only changed the structure of international economic relations, but also upgraded the format of International Trade Cooperation. It has acquired qualitatively new features, having creating challenges for the national economies. At the same time, it has expanded range of implementation of needs and interests. Under the influence of global factors the conditions of international trade, level of liberalization and security have substantially changed. The unification of the rules of international trade and harmonization of procedures of its regulation actualize the importance of customs policies to ensure the implementation of national economic interests. The study examined measures of customs policy which are directed at their protection in the context of globalization and liberalization of international trade.*

Goal. *The article aims to justify the need to protect national economic interests of countries in the context of globalization and to clarify the role of customs policy in their support.*

Methods (methodology). *The study has used a systematic and logical approaches. The following methods are applied: a method of abstraction (to characterize the content of essential national interests); methods of comparative analysis, synthesis and generalization (to accompany the process of assessing the main trends of world trade and customs policy implementation directions for national economic interests); abstract and logical method (to draw conclusions).*

Results. *The result of the study summarizes the role of national interest for countries in the context of globalization. The basic trend of world trade are defined. The importance of customs policy in ensuring the safety of international trade is proved. Customs aspects of compliance with the national economic interests of Ukraine are determined.*

Keywords: *globalization; trade liberalization; logistics; customs policy; national economic interests.*

JEL classification: F13, H70

Вступ

Глобальні економічні трансформації вплинули на країни не лише в питаннях розвитку міжнародної торгівлі та інвестування, але й в частині захисту національних економічних інтересів, зважаючи на активний розвиток міжнародних економічних відносин на початку XXI ст. Сфера міжнародних економічних відносин через поглиблення взаємозалежності національних економік відчуває низку протиріч, адже, наприклад, міжнародна торгівля стала зразком успішної гармонізації економічних інтересів країн, зокрема, через їх участь у СОТ, водночас, у самій глобальній регуляторній системі вмонтовані такі інструменти, котрі позбавляють країни можливості самостійно вирішувати, який потрібен рівень захисту найбільш вразливим сферам національних економік. Безперечно, розробка глобальних правил гри через угоди ГАТТ/СОТ та Всесвітньої митної організації була спрямована на одночасну лібералізацію умов торгівлі; спрощення митних та інших процедур, необхідних для переміщення товарів, капіталу та осіб через митний кордон країн; поглиблення теоретичних підвалин формування єдиного глобального, в тому числі й митного, простору; забезпечення рівних умов доступу країн до ринків. Водночас, при визначенні митного аспекту одним із основних у лібералізації міжнародної торгівлі, було порушено право країн на реалізацію зовнішньоекономічної політики винятково із національних пріоритетів розвитку. Тим більше, що у світі утворюються ареали на основі принципів регіональної економічної інтеграції, де сформовано єдиний митний простір для країн-учасниць, а відповідно, і дискримінаційні умови торгівлі для третіх країн. Прикладом може бути спільна зовнішньоторговельна та митна політика Європейського Союзу. В умовах сьогодення актуалізуються проблеми запровадження заходів державної політики (в тому числі й митної) для забезпечення національних економічних інтересів. Питання захисту національних економічних інтересів країн та

лібералізації умов торгівлі розкриті у працях українських вчених І. Бураковського, І. Івашук, Н. Кравчук, В. Новицького, В. Мартинюка, Т. Мельник, А. Мокія, П. Пашка, Є. Савельєва, В. Сіденка, А. Філіпенка та ін. Аналіз наукових публікацій показує, що на ці питання звертають значну увагу. Водночас, митний аспект, з урахуванням новітніх тенденцій розвитку міжнародної торгівлі залишається недостатньо дослідженим.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає в обґрунтуванні важливості захисту національних економічних інтересів країн в умовах глобалізації та визначенні ролі митної політики у їх забезпеченні. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань: узагальнити роль національного інтересу для країн в умовах глобалізації; проаналізувати основні тенденції розвитку світової торгівлі; розкрити роль заходів митної політики у забезпеченні як безпеки міжнародної торгівлі, так і реалізації національних економічних інтересів; визначити актуальність проблематики для України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Незважаючи на уніфіковані міжнародними інституціями правила міжнародної торгівлі, кожна з країн зберігає власні геоекономічні пріоритети та захищає право на збереження суверенітету у вирішенні питань економічного розвитку й безпеки. Саме тому важливим для інтеграції країн у глобальне економічне середовище залишається забезпечення їхніх зовнішньоекономічних й торговельних інтересів відповідно до власного потенціалу та обґрунтованих потреб. Такий підхід пояснює використання ними різних моделей економічної поведінки, виходячи з національних інтересів. Водночас питання значущості «інтересу» для країн в умовах глобальної взаємодії є суперечливими, що й спричинило гостру дискусію у науковій літературі, а аргументи проти концепції «національних інтересів» зводяться до наступного: примат національного інтересу розвиває у нації її найгірші риси, поглиблює міжнародні непорозуміння, провокує війни та агресію у міжнародній політиці, адже кожна країна намагається отримати максимальну реалізацію своїх потреб [1, с. 62]. У сучасній економічній теорії проблема дослідження змісту інтересів учасників економічних відносин залишається однією з найскладніших, адже її вивчення більше ґрунтується на інтуїтивних міркуваннях науковців. Національний інтерес виступає абстрактною категорією, яка визначається ціннісними основами, закладеними в державі, відповідно й різним є його тлумачення. Розробка концепції національних інтересів та її втілення у практику є довготривалим історичним процесом, який здійснюється в складному вимірі економічних, соціальних, національно-психологічних та інших чинників, обумовлюються характером національно-історичного досвіду певної країни. Тому національні інтереси не можуть існувати незалежно від свідомості їх носіїв, адже вони тісно взаємопов'язані з ідентичністю конкретної нації.

Поділяємо позицію науковців, які вважають, що ефективною політикою є раціональна політика держави, яка ґрунтується на правильно визначеному національному інтересі [2], бо він є нестабільним і наповнюється реальним змістом залежно від стану розвитку глобальної економіки чи мінливості конкретної ситуації у розвитку країни. Як зазначав Г. Морґентау, «ідея інтересу впливає із сутності політики, яка природно визначається умовами часу і місця...» [3, с. 16]. В Україні зміст національного інтересу законодавчо визначений як «життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток» [4].

Однією з базових складових національних інтересів є економічні. Вони інтерпретуються як суспільні потреби різних соціальних груп, господарських суб'єктів у суспільному продукті та є вигодою, яка досягається в процесі реалізації економічних відносин, а, відповідно, й стимулом соціальних цілеспрямованих дій економічних суб'єктів для отримання певних результатів для задоволення різноманітних потреб. Зважаючи на те, що основою національних інтересів є досягнення високих темпів економічного зростання через інтернаціоналізацію господарських зв'язків та усунення бар'єрів для вільного руху робочої сили, товарів, капіталів та технологій, важливим є те, що реалізація геополітичної парадигми здійснюється з позицій держави, тоді як геоекономічної – засобами не лише держави, але й виходячи з інтересів інших суб'єктів міжнародних економічних відносин, насамперед, міжнародної торгівлі. Цілями забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країни при реалізації зовнішньоторговельної політики є: 1) на макрорівні (суспільні (державні) – фінансові (збільшення фінансових ресурсів держави, фінансова підтримка економічного зростання); структурні (збалансування структури зовнішньої торгівлі, нарощення власного виробництва); зміцнення позиціонування у геоекономічному просторі, забезпечення національної безпеки; 2) на мікрорівні (корпоративні інтереси) – завоювання нових ринків, розширення виробничих можливостей, підвищення конкурентоспроможності продукції, отримання прибутку та оптимізація витрат; 3) на рівні населення

(особистісні інтереси) – споживчі та матеріальні (у першому випадку основні зовнішньоторговельні інтереси проявляються у якості товарів та послуг та їх вартісній характеристиці, а у другому – в зайнятості на підприємствах, що здійснюють зовнішню торгівлю та оплаті праці). Тобто, у сукупності, реалізація зовнішньоторговельних інтересів спрямована на забезпечення потреб країни загалом.

Країна є суб'єктом міжнародних економічних відносин, тому її роль та позиції у глобальному просторі визначають наступні моделі економічної поведінки для забезпечення зовнішньоторговельних інтересів: раціональна (продиктована об'єктивними чинниками, продуманою стратегією та має логічне пояснення) та ірраціональна (форма зовнішньоторговельної практики, зорієнтована на досягнення та реалізацію зовнішньоторговельних інтересів без належного моніторингу існуючої ситуації та оцінки ймовірних варіантів розвитку ситуації; обумовлюється станом невизначеності для проведення якісного аналізу економічної ситуації); конфронтаційна (небажання ведення діалогу та порушення правил поведінки у зовнішньоторговельних відносинах, встановлених для країн міжнародними інституціями) і партнерська (варіативність поведінки детермінується пріоритетом вибору партнерів у реалізації зовнішньоторговельної політики, їх впливом на забезпечення зовнішньоторговельних інтересів країни в умовах змінності зовнішнього середовища та поглиблення існуючих й появи нових загроз національним економікам); індивідуальна (обирається за пріоритетом національних інтересів, без урахування інтересів інших учасників зовнішньоторговельних відносин) і колективна (обґрунтовується векторами глобальної та регіональної інтеграції країни; жорстка експансія (наступальна модель поведінки для просторового розширення напрямів реалізації зовнішньоторговельної політики та реструктуризації присутності на зовнішніх ринках) та утримання позицій на ринках.

Останніми десятиліттями світова торгівля розвивалася випереджальними темпами порівняно із світовим виробництвом. Остання економічна криза дестабілізувала ситуацію як усю світову економіку, так і країн, позбавивши їх напрацьованих стратегій позиціонування на ринках для досягнення міжнародної конкурентоспроможності. Стан розвитку світової економіки поглиблюється несприятливою ситуацією у фінансовій сфері поряд із падінням темпів приросту світового виробництва, хоча протягом певного періоду вдалося призупинити падіння світової економіки, відбувалося сповільнене зростання, але через геополітичні причини воно було порушене у 2014 р. [5]. Якщо у 2010 р. зростання світового експорту товарів становило 13,9 % та імпорту – 13,8 %, то в останні роки приріст світової торгівлі був на рівні 2-2,3 % (табл. 1). Аналітики міжнародних організацій прогнозували підвищення темпів зростання світової торгівлі у 2015 р. через падіння цін на сировинні ресурси та ймовірне підвищення інвестиційної активності країн. Водночас ліберальна фінансова політика створила загрози для їхнього економічного розвитку через надмірні обсяги іноземних інвестицій, зростання зовнішньої заборгованості, проблеми банківської ліквідності, які не могли не позначитися на тенденціях розвитку світової торгівлі. Через такі виклики у 2015 р. відбулося падіння світового експорту товарів на 13 % (найбільші темпи падіння зафіксовано в країнах з перехідною економікою – 31 %), імпорту – на 12 % (у країнах з перехідною економікою – 30 %) [6]. Найбільш вразливими виявилися країни-експортери нафти через цінову ситуацію на світовому ринку, а в країнах Європейського Союзу основними дестабілізуючими чинниками визнано валютно-фінансові. Водночас відбулося і сповільнення економічного зростання у світі, але найбільш суттєвим воно було у 2015 р. для країн-експортерів біржових товарів.

Таблиця 1. Динаміка зміни обсягів експорту/імпорту товарів у країнах світу, %

	Експорт					Імпорт				
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Усі країни світу	13,9	5,5	2,3	2,2	2,3	13,8	5,4	2,1	2,1	2,3
Розвинені країни	12,9	4,9	0,5	1,3	2,0	10,8	3,4	-0,4	-0,4	3,2
Японія	27,5	-0,6	-1,0	-1,8	0,6	10,1	4,2	3,8	0,5	2,8
США	15,4	7,2	4,0	2,6	3,1	14,8	3,8	2,8	0,9	4,7
ЄС	11,6	5,5	-0,1	1,4	1,5	9,4	2,8	-2,5	-1,2	2,8
Країни з перехідною економікою	11,4	4,1	1,3	1,0	0,2	17,6	16,8	5,0	2,7	-8,5
Країни, що розвиваються	16,0	6,7	4,6	3,4	2,9	18,5	7,7	5,3	5,5	2,0

*Складено за даними [5]

Водночас на новому порядку денному міжнародних організацій, зокрема СОТ, ЮНКТАД, залишаються питання про подолання суперечностей у реалізації країнами положень дво- та багатосторонніх угод, адже при підписанні останніх вони отримали ліберальні умови доступу до ринків, а практика нових преференційних угод (внесено питання не лише торгівлі, але й інвестицій, стандартів, охорони прав інтелектуальної власності тощо) вказує на обмеженість країн у прийнятті рішень щодо стратегічних пріоритетів розвитку (це стосується, як правило, країн, що розвиваються, які змушені брати участь у найнижчих стадіях глобальних ланцюгів створення доданої вартості).

Уніфіковані правила міжнародної торгівлі, зокрема через угоди ГАТТ/СОТ, вирівнюють умови участі країн у торгівлі товарами та послугами, проте не враховуються особливості залучення країни до міжнародних економічних відносин, мотиви, які спонукають її до прийняття умов інших учасників, та власне національні інтереси, котрі й виступають рушійною силою зовнішньоторговельної активності країн. Окрім того, міжнародне співробітництво відбувається у викривленому форматі справедливості доступу товарів і послуг на ринки країн.

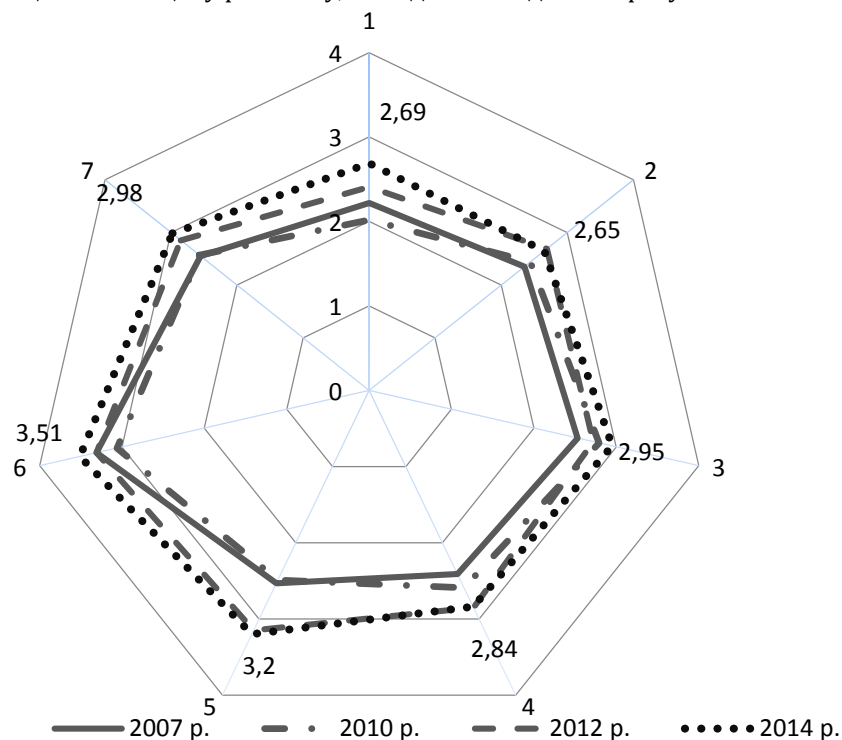
Однієї із складових державної політики в частині підтримки національних економічних інтересів є митна, яка, незважаючи на прийнятий світовою спільнотою вектор на лібералізацію умов торгівлі, попри зменшення значимості фіскальної функції, зберігає за собою важливе регульовальне значення. Митна політика та митна система є відображенням реалій економічного розвитку країни та її внутрішніх суперечностей, зовнішніх векторів співробітництва, позицій у глобальному економічному просторі. СОТ в угодах та на практиці чітко задекларувала необхідність зменшення тарифних та нетарифних бар'єрів на шляху просування товарів між країнами, проте застосування країнами незаборонених інструментів митної політики дає можливість захисту національних економічних та зовнішньоторговельних інтересів.

У практиці країн тарифні та нетарифні інструменти захисту продовжують застосовуватися, адже у світі досі не створено справедливої системи реалізації конкурентних переваг кожного учасника міжнародних економічних відносин. Але є відмінності між країнами із різним рівнем економічного розвитку щодо запровадження таких інструментів і проблемою залишається дискримінаційна політика економічних лідерів, насамперед Європейського Союзу. Так, наприклад, у ЄС зберігається високий рівень захисту деяких «чутливих» галузей та сфер внутрішнього ринку через митно-тарифні та нетарифні обмеження, які доповнюються спеціальною галузевою конкурентною політикою. Попри те, відкриття «чутливих» ринків відбувається поступово, яке для окремих секторів країн синхронізоване із змінами в конкурентній політиці, що дає можливість виробникам із інших країн адаптуватися до умов та високої конкуренції з боку третіх країн. Зазначений аспект є особливо важливим для України після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС [7].

Наша держава суттєво модернізувала власну митну систему й політику відповідно до вимог інтеграційних процесів у глобальний простір, що відбулися в останні десятиліття. Так першим суттєвим кроком було визначення вступу до СОТ пріоритетом у зовнішньоекономічній політиці, а відповідно – реформування національної системи регулювання переміщення товарів і послуг до вимог організації, долучення до низки угод, прийняття зобов'язань з гармонізації та спрощення митних процедур. На сьогодні митна система України зазнала значної модернізації як в інституційному, так і функціональному вимірі. Розвиток глобальних комунікаційних та інформаційних технологій зумовив формування нового глобального електронного середовища в економічній діяльності. Останніми роками запроваджено низку новацій, які спростили умови співпраці суб'єктів ЗЕД-платників податків з контролюючими органами, зокрема - з Державною фіскальною службою України: створення електронних сервісів на допомогу платникам, спрощення адміністрування податків та скорочення обсягів податкової звітності, запровадження стандартів ЄС – «єдиного вікна». Завдяки ефективній роботі автоматизованої системи аналізу та управління ризиком щомісячно відбувається оцінка ризиків за перевіркою близько 200 тис. митних декларацій, 290 тис. комерційних перевезень, 1,26 млн переміщень пасажирських транспортних засобів. У перспективах визначено введення в дію таргетинг-центрів, які успішно функціонують у країнах ЄС, США, Канаді.

На сучасному етапі гармонізації умов і правил міжнародної торгівлі важливого значення набуває логістика зовнішньоторговельної діяльності. Логістичні стратегії потребують розробки і через те, що все більша кількість країн, в тому числі й Україна, залучаються до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, а існують відмінності у стадіях залучення країни до них, які впливають на рівень отриманого доходу. Найприбутковішими є етапи, що передують самому виробництву, і після нього (логістика, маркетинг, брендування), що підтверджує так звана діаграма «посмішки». Тобто, в сучасних умовах питання логістики, в тому числі й митної, та спрощення умов торгівлі стають одними з пріоритетних для України, бо забезпечують не лише безпекові індикатори, а й мінімізують фінансові витрати суб'єктів ЗЕД, часові межі проходження митних процедур. Рівень логістичного сервісу безпосередньо впливає на рівень глобальної інтеграції країни, адже Рамкові стандарти безпеки та спрощення міжнародної торгівлі ВМО [8] залучають митно-логістичні аспекти у стратегію розвитку безпеки міжнародної торгівлі та

визначають новий рівень співпраці між митними адміністраціями й підприємницьким середовищем на умовах партнерства. Індикатором, що відображає логістичні умови здійснення зовнішньої торгівлі країн, є індекс ефективності логістики, який розраховується Світовим банком за наступними напрямками: ефективність роботи митних органів (1), якість інфраструктури (2), простота організації міжнародних перевезень товарів (3), якість та компетентність логістичних послуг (4), відслідковування проходження вантажу (5), дотримання умов поставок (6). Україна за останні роки продемонструвала, незважаючи на реформи, незначне покращення позицій у рейтингу, хоча динаміка до 2014 р. була позитивною (рис. 1).

Ефективність роботи митних органів (1), якість інфраструктури (2), простота організації міжнародних перевезень товарів (3), якість та компетентність логістичних послуг (4), відслідковування проходження вантажу (5), дотримання умов поставок (6), індекс ефективності логістики (7)

Рис. 1. Динаміка індексу ефективності логістики та його складових в Україні

**Побудовано за даними Світового банку [9]*

За показниками ефективності роботи митних органів Україна зробила значний прогрес упродовж останніх років, проте за звітом 2016 р. спостерігається погіршення управління в митній сфері (індекс зменшився до значення 2,3) та падіння в рейтингу за іншими складовими індексу логістики. Загалом, за індексом ефективності логістики наша країна посіла 80 місце у рейтингу 160 країн. Вважаємо, що оптимізації потребує митна інфраструктура, проте не в частині зменшення митних постів та пунктів пропуску, адже зростання вантажо- та пасажиропотоку збільшує навантаження на працівників митниць (це особливо помітно при проведенні спільного контролю в пунктах пропуску, наприклад, на 748 українських митників припадає 1046 польських). На 1 травня 2016 р. в Україні діяло 26 митниць, 161 митний пост, 158 пунктів пропуску (26 повітряних, 72 автомобільні, 20 морських, 4 річкові, 35 залізничних, 1 пішохідний). Для України важливим є продовження впровадження стандартів ЄС у розвитку митної справи, адже серед 131 міжнародного пункту пропуску – 32 з ЄС, з них 4 зі спільним контролем (з Румунією, Угорщиною, Словаччиною ведуться перемовини). Імплементация досвіду ЄС в Україні актуалізує питання спрощення митних процедур для попередження як митних ризиків, так і виконання стандартів міжнародних організацій та Європейського Союзу. Так близько 96 % документів, необхідних для митного оформлення, вже оформлюються в електронній формі, середній час оформлення імпорту – 2 год. 14 хв. (при нормативному показнику 4 год.), а експорту – 1 год., декларації без додаткового контролю оформляються від 15 хв., тоді як попередні - в автоматичному режимі. У регіональному розрізі найменший середній час оформлення імпортованих митних декларацій на Чернівецькій митниці (1 год.), Рівненській (1 год. 02 хв.), Закарпатській (1 год. 16 хв.), а найбільший – на Харківській (3 год. 04 хв.), Херсонській (3 год. 34 хв.), Черкаській (3 год. 36 хв.) митницях. Покращення якості надання митних послуг є умовою інтеграції країни у глобальний простір та підвищення її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Попри інституційні чинники, інтеграція України у глобальний простір об'єктивно збільшує вимоги до результативності протидії контрабанді та порушенню митних правил, адже ці заходи визначають стан безпеки країни та її інтереси. Так за травень 2015 р. – квітень 2016 р. митницями ДФС України було складено 17808 протоколів про порушення митних правил (понад 1,8 млрд грн), на розгляд судів було передано 9546 справ, було розглянуто 8417 справ, за якими стягнуто штрафів у сумі 21 720 грн. За операцією «Акциз» тільки за перший квартал 2016 р. було припинено діяльність 66 підпільних цехів з виготовлення фальсифікованого алкоголю, 12 незаконних виробництв паливо-мастильних матеріалів, 2 цехи нелегального виробництва спирту, а сума вилучених з незаконного обігу підакцизних товарів становила 302,9 млн грн.

Україна відрізняється від розвинених країн світу, передусім ЄС, не лише рівнем логістики, але й тарифним захистом національної економіки. Так аналіз тарифних профілів країн підтверджує, що розподіл ставок мита за сільськогосподарською продукцією і промисловими товарами відмінний в Україні та інших країнах. Так у 2014 р. на 12,7 % імпорту сільськогосподарської продукції в Україні було застосовано нульові ставки мита, тоді як третя частина імпорту промислової продукції ввозилася на безмитних умовах [10]. Ще при вступі до СОТ Україна узгодила свої тарифні лінії та прийняла зобов'язання, які здебільшого суперечать її зовнішньоторговельним інтересам: низький рівень тарифного захисту; поетапне зниження ставок ввізного мита на окремі товари відповідно до секторальних угод; обмеженість права застосовувати кількісні обмеження, зокрема тарифні квоти (встановлено квоту лише на цукор-сирець); заборона використовувати заходи державної підтримки внутрішнього виробника, зокрема зобов'язання не субсидувати експорт сільськогосподарської продукції та ін.

Відповідно до практики СОТ Україна позбавлена права підвищувати ставки мита та змушена дотримуватися встановлених під час домовленостей зв'язаних тарифів. Лібералізація митного тарифу країни не може компенсуватися розширенням бази оподаткування, а саме ця суперечність і проявилася в перші роки вступу України до СОТ, адже традиційно митні інструменти мали фіскальне спрямування, а потім уже регулююче. Тому на сьогодні митний аспект захисту національних економічних інтересів – це, скоріше, посилення заходів превентивного характеру, створення сприятливих умов діяльності для суб'єктів ЗЕД, підвищення товарообігу (і уже тут мова може йти про збільшення бази оподаткування). В умовах зростаючих зовнішніх викликів та загроз, захист економічної безпеки країни та її інтересів за допомогою митної складової повинен містити наступні заходи: забезпечити дієвість нетарифних інструментів регулювання та захисту національних інтересів у зовнішньоторговельній практиці України, як це зробив ЄС через запровадження стандартів якості європейської продукції та створення бар'єрів для проникнення низькоякісної продукції на внутрішній ринок; підвищення ефективності логістичних систем та управління в митних органах; підвищення координації та комунікації митниць ДФС з іншими державними органами, адже в регулюванні зовнішньоторговельних потоків є ті завдання, що не належать до їхньої компетенції; зменшення впливу людського фактору на прийняття рішень щодо здійснення митних процедур, що зменшить ризик корупції на митницях; запровадження дієвої системи управління митними ризиками із дотриманням вимог Світової митної організації.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, дослідження показало, що сфера національних економічних інтересів перебуває під дією чинників та викликів як національного, так і глобального характеру. Україна, здобувши незалежність, отримала право на проведення власної зовнішньоекономічної політики, яка супроводжувалася частою зміною протекціоністських заходів на почергову лібералізацію то імпортих, то експортних товаропотоків, результатом якої став вступ до СОТ. І в останні роки для України її митна складова набуває актуальності, зважаючи на процеси поступової гармонізації митних процедур відповідно до вимог міжнародних організацій, спрощення тарифних умов переміщення товарів у контексті глобальної лібералізації міжнародної торгівлі, переорієнтація функцій митної політики з фіскальної на регулювальну, розвиток митно-логістичної стратегії, що об'єктивно повинно супроводжуватися дієвою модернізацією вітчизняної митної системи.

Список літератури

1. Шлезингер, А. М. Циклы американской истории [Текст] / А. М. Шлезингер. – М. : Издательская группа «Прогресс», «Прогресс-Академия», 1992. – 688 с.
2. Пантелейчук, І. В. Національний інтерес як механізм формування геополітичного іміджу [Електронний ресурс] / І. В. Пантелейчук. // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_6.
3. Morgentau, H. J. Another «Great Debate»: The National Interest of the United States / H. J. Morgentau // Contemporary Theory in International Relations. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1969.

4. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 №964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
5. Trade and Development Report, 2015. Making the international financial architecture work for development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2015_en.pdf.
6. Global trade slows down to a five-year low in 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1230>.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
8. WCO tools to secure and facilitate global trade [Electronic Resource]. – Mode of access:<http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/>
9. International LPI. Country Score Card: Ukraine [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://lpi.worldbank.org/international/scorecard/line/254/C/UKR/2016#chartarea>.
10. World Tariff Profiles [Electronic Resource]. – Mode of access: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf.

References

1. Shlezynher, A. M. (1992). *Tsikly amerikanskoj istorii*. Moscow: Prohress-Akademyya.
2. Panteleychuk, I. V. (2012). Natsional'nyy interes yak mekhanizm formuvannya heopolitychnoho imidzhu. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_2_6.
3. Morgentau, H. J. (1969). Another «Great Debate»: The National Interest of the United States. *Contemporary Theory in International Relations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1969.
4. *Pro osnovy natsional'noyi bezpeky Ukrayiny*. (2003). Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
5. *Trade and Development Report. Making the international financial architecture work for development*. (2015). Retrieved from: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2015_en.pdf.
6. *Global trade slows down to a five-year low in 2015*. (2015). Retrieved from: <http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1230>.
7. *Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony*. (n.d.). Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
8. *WCO tools to secure and facilitate global trade*. (2016). Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools>.
9. *International LPI. Country Score Card: Ukraine*. (2016). Retrieved from: <http://lpi.worldbank.org/international/scorecard/line/254/C/UKR/2016#chartarea>.
10. *World Tariff Profiles*. (2016). Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles14_e.pdf.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2016 р.